

Posudek vedoucího práce na bakalářskou práci

MARTINY BRZKOVÉ
Ohlédnutí. Příběh výtvarníka

Záměr a charakter předložené práce:

Záměrem práce je metodou orální historie zachytit osobní příběh výtvarníka Václava Sokola. Ústředním tématem, k němuž se vedené rozhovory koncentrují, je výtvarné umění, přičemž se na konkrétním příběhu Václava Sokola má zároveň vynést na světlo možný význam toho, co znamená být ve svém životě určován uměním. Pro zvýraznění tohoto univerzálního aspektu v konkrétním jedinečném příběhu napomáhá závěrečná krátká filosofická reflexe smyslu umění, kterou autorka činí na základě koncepcí několika vybraných myslitelů. Součástí práce jsou vedle povinných formalit i tabulka se základními životními daty Václava Sokola, důkladný jmenný rejstřík, příloha obsahující rozhovor s Janem Sokolem „Houslařem“ a česká a anglická anotace. V práci jsou zakomponovány obrazové reprodukce, o kterých je v zaznamenaném rozhovoru řeč.

Komentář:

Autorka na začátku své práce explicitně formuluje dva cíle, které chce sledovat. Jde jednak o zachycení sice nenápadné, nicméně svérázné životní cesty výtvarníka Václava Sokola; a jednak jde o pokus na tomto konkrétním příběhu ukázat, co může znamenat, když je někdo v životě určován uměním. V samotné práci se však ukazuje, že život Václava Sokola je určován nejen uměním, ale zároveň téměř celoživotním vyrovnáváním se s komunistickým režimem a jeho omezeními, dále zvláštním vztahem ke katolictví a v neposlední řadě také tím, z jaké rodiny a rodinné atmosféry jsou Václavovy životní postoje předurčovány. Odkrytý komplex všech těchto určujících motivů tak vytváří zvláštní perspektivu a sondu do vztahu výjimečného individua a totalizujícího režimu. Přitom se otevírá pohled na zvláštní etický postoj, který lze charakterizovat jako jakousi třetí cestu mezi dvěma póly, mezi většinovým konformismem a menšinovým vyhraněným disidentstvím. Tato třetí cesta se vyznačuje nenápadným nalézáním a uchopováním možností, byť režimem značně omezených, pro naplňování životních záměrů, které jsou jinak v rozporu s oficiální ideologií. Druhým rysem tohoto postoje je ovšem nutná etická pevnost, která klade kritéria pro to, za jakých podmínek ještě lze režimem zapomenuté možnosti využívat. Součástí těchto kritérií je pak poctivost vůči vlastnímu dílu. Tento na rozdíl od vyhraněného disidentství zvnějšku nenápadný, avšak pevný životní postoj shrnuje jednoduše, ale výstižně Jan Sokol „Houslař“: „Přijde mi to trošku jako dadaismus. Ukázka toho, že za bolševika a ve velké stavební firmě, která byla komunistickou výspou, šlo vyvíjet svobodnou činnost, i když měl člověk blbý zadání. Na jeho [Václavových] plakátech je hezký, že si dával velkou práci s tím, aby se od té blbě práce neušpinil.“ (s. 58) Předvedenou sondu do tohoto zvláštního nekonformního a zároveň nedisidentského životního postoje považuji za důležitý přínos práce, který překračuje původně ony dva explicitně vytyčené cíle. Důležitý proto, že zachycuje jisté aspekty individuálních postojů v každodennosti komunistického režimu, které zůstávají jinak neviděny jak pro tradiční historiografii zabývající se velkými událostmi a postavami, tak i pro zjednodušující rozdělování společnosti na mlčící většinu a jednající „spravedlivou“ menšinu. V tomto ohledu lze říci, že autorce se v řízených rozhovorech podařilo zachytit a ukázat více, než si původně vytyčila.

Co se týče druhé tematické linie, kterou si autorka explicitně vytyčuje, tj. pokusit se ukázat, co to znamená být ve svém životě určován uměním, lze zde rozlišit dvě roviny, v níž je tento cíl naplňován. Jednak je to rovina osobní. V rozhovorech se podaří zachytit jisté zápolení Václava Sokola s některými základními tématy, které se prolínají celým jeho životem. Spadá sem také zachycená reflexe inspiračních zdrojů, reflexe osobního výtvarnického vývoje, kritické zhodnocování sebe i práce druhých. Druhou rovinou je rovina universální. Jde především o některé Václavovy základní charakteristiky smyslu umění vůbec. Aby jasněji vynikl přesah těchto náhledů z osobní zkušenosti k universálně sdíleným principům, které se stávají tématy teoretických reflexí, připojuje autorka závěrem krátkou reflexi vybraných filosofických koncepcí smyslu umění a uměleckého díla, a to konkrétně koncepce Gadamera, Blažička, Arendtové a Nietzscheho. Tato reflexe umožňuje alespoň náznakem ukázat, jak některé náhledy Václava Sokola, ke kterým dospívá na základě praxe a které vyjadřuje jaksí jen mimoděk (viz např. s. 37), korespondují s teoretickými náhledy zmíněných myslitelů. Zde by se autorce dalo vytknout, že v tomto srovnání se mohlo ukázat mnohem více, což by si samozřejmě vyžadovalo obširnější a hlubší výklad zmíněných filosofických koncepcí. Na druhou stranu je potřeba říci, že to nebylo záměrem práce a že připojená filosofická reflexe svůj úkol splnila.

Lze také uvést několik poznámek k provedení práce. Metodu práce hodnotím z pozice hermeneutické zásady, že předmět předurčuje způsob přístupu, což platí o to nálehavěji v rozhovoru. Specifika dotazovaného, situace rozhovorů, širší životní kontext je přitom potřeba sladit s předpokládanými záměry a cíli řízeného rozhovoru. V případě této práce šlo o zachycení životního příběhu a vůbec celkového životního postoje se zvláštním zřetelem na roli umění v něm. Tento požadavek ucelenosti se promítá i na způsob zpracování. Nemohlo jít o pouhý přepis záznamu řečeného se záměrem získat informace. Výsledné zpracování muselo podat životní příběh. Tuto ucelenost výsledného zpracování autorka dosáhla především dvěma způsoby. Jednak pročištěním prvotních prepisů a sjednocením charakteru zaznamenané řeči, přičemž se jí podařilo zachovat svéráz projevu Václava Sokola. Na místě pak bylo zachování hovorové češtiny. Autorce se podařilo z prvotních prepisů vytvořit vcelku souvisle čitelný rozhovor. Jediným výrazným místem, kde je souvislost narušována, je přechod mezi kapitolami 3.1. a 3.2. (s. 15), což ovšem může být vynucováno okolnostmi vzniku rozhovoru zařazeného do první kapitoly. Na několika jiných místech by pak stálo za zvážení ještě další pročištění textu či vytřebením výsledných formulací. Že zpracovaný rozhovor v základním rámci předkládá i strukturovaný životní příběh je pak zajištěno tím, že autorka rozhovory rozplánovala tematicky tak, aby ve zpracování mohla vytvořit relativně tematicky ucelené bloky, které se vždy váží k určité životní etapě. Formálně lze v práci vytknout pouze několik zapomenutých překlepů, na jednom místě výpadek kusu textu (s. 39 – 40).

Na závěr pak chci vyzdvihnout to, jak se autorce podařilo konečnou podobu své práce zvládnout graficky. Za zvláště šťastné považuji vložení obrazových reprodukcí do textu. Tato závěrečná podoba byla pro mne osobně milým překvapením. Vložené reprodukcce i celková grafická úprava výrazně pozvedají kvalitu výsledné práce. Práce tak nejen naplnila svůj smysl jako bakalářská práce, ale překračuje meze pouhého naplnění určité studijní povinnosti. Předložená práce se už v této podobě může stát zajímavým dokumentem jak pro ty, kteří se zajímají o Václava Sokola a jeho rodinu, tak pro ty, kteří se věnují českému výtvarnému umění.

Celkové hodnocení:

Celkově předloženou práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji výborně, což vyjadřuji návrhem 47 bodů.

V Těptíně 13. října 2007

Mgr. Jaroslav Novotný Ph.D.